

УДК 336.76:658.114

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ: ПРИНЦИПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ**Карачина Н.П., к.е.н
Острий І.Ф.***Вінницький національний технічний університет*

Досліджено та розкрито сутність міжнародних принципів корпоративного управління. Проаналізовано основні теоретико-методологічні проблеми ефективності корпоративного управління на вітчизняних підприємствах та їх реалізація у національній моделі корпоративного управління.

Ключові слова: корпоративне управління, корпорація, акціонери.

There had been studied and revealed the essence of international principals of corporate management. The main theoretical and methodological problems of corporate management efficiency at the domestic enterprises and their implementation in national model of corporate management were analyzed.

Keywords: corporate management, corporation, shareholders.

Актуальність проблеми. Створення ефективною системи корпоративного управління має надзвичайно важливе універсальне значення для всіх груп країн. Виникла об'єктивна основа для розробки загальних міжнародних стандартів і правил, законодавчо закріплених та впроваджених у практику, які б гарантували потенційним інвесторам достатню надійність капіталовкладень.

Збільшення попиту на інвестиційні ресурси наприкінці ХХ ст. призвело до посилення конкуренції за їх отримання. Поряд із внутрішніми інвесторами компанії високорозвинутих країн стали залучати до інвестиційного процесу зовнішніх інвесторів як з вже відомих ринків, так і з ринків, які тільки розвиваються. Низький рівень внутрішніх накопичень, недовіра дрібних інвесторів і відтік національного капіталу ускладнюють проблеми залучення інвестиційних ресурсів. У цій ситуації виникла необхідність створення і впровадження загальних стандартів і правил, які б дозволили потенційним інвесторам отримати повну, ясну й об'єктивну картину про ефективність діяльності компаній, реальних власників, структуру власності, механізми і методи

інвестування з метою зменшення трансакційних витрат при прийнятті рішення про доцільність та надійність вкладання капіталу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблематика даного питання активно досліджується такими вітчизняними економістами, як О. Поважний, Г. Козаченко, В. Євтушевський, А. Воронкова, Є. Коренев, С. Румянцев, Д. Задихайло, О. Кібенко, М. Чечетов, А. Мендрул, М. Сірош, М. Грідчіна, В. Адамчук, Н. Хвесюк, О. Рудінська, Н. Супрун, В. Трохимчук та ін. Проте практично відсутні результати досліджень, які б комплексно висвітлювали можливість підвищення ефективності корпоративного управління.

Мета роботи. Функціонування моделей корпоративного управління ґрунтується на дотриманні певних принципів, тобто правил поведінки зацікавлених осіб. Тому з метою забезпечення ефективного корпоративного управління необхідно дослідити існуючі міжнародні принципи корпоративного управління та оцінити їх реалізацію у його національній моделі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Практика корпоративного управління відображає як міжнародний, так і національний досвід діяльності корпорацій. На цьому заснована класифікація принципів корпоративного управління [1]. Так, Організація Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР) спільно із Світовим банком, Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними економічними інституціями ініціювала у 1998 р. глобальну програму по створенню універсальних стандартів та норм корпоративного управління, націлену на істотне поліпшення національних систем корпоративного управління. Ці принципи покликані допомогти урядам як країн-членів, так і країн, що не є членами ОЕСР, у заходах щодо оцінки та удосконалення правової, інституціональної та нормативної бази корпоративного управління, а також надати орієнтири та рекомендації фондовим біржам, інвесторам, корпораціям та іншим сторонам, які б відігравали домінуючу роль у процесі удосконалення управління. Принципи мають еволюційний характер і повинні переглядатися у світлі суттєвих змін. Щоб зберегти конкурентоспроможність у середовищі, що змінюється, корпорації повинні оновлювати та коригувати свою практику корпоративного управління відповідно до нових вимог і можливостей [2].

Принципи корпоративного управління за методологією ОЕСР полягають у: захисті прав акціонерів; забезпеченні однакового ставлення до акціонерів, включаючи дрібних та іноземних акціонерів; визнанні передбачених законом прав зацікавлених осіб та заохочення активного співробітництва між компанією та зацікавленими особами в створенні добробуту, робочих місць та забезпеченні фінансової стабільності підприємства; забезпеченні своєчасного і точного висвітлення інформації з усіх найважливіших питань, що стосуються акціонерного товариства, включаючи його фінансовий стан, продуктивність, власність та управління; забезпеченні стратегічного керівництва компанією, ефективного нагляду за діяльністю виконавчих директорів з боку Ради, а також звітність цієї Ради перед компанією та акціонерами.

Метою принципів, розроблених Європейським Банком Реконструкції та Розвитку (ЄБРР), є сприяння встановленню взаєморозуміння між корпораціями, кредиторами і інвесторами при ухваленні рішень про надання кредиту або вкладання капіталу шляхом впровадження раціональних ділових норм у корпоративну практику [1].

Основна увага у принципах ЄБРР привернута до відносин «зацікавлених сторін» та створення балансу їх інтересів у діяльності акціонерного товариства. Головними вважаються відносини з: клієнтами, акціонерами, постачальниками, громадськістю, державною та місцевою владою [3].

Відносини з клієнтами. Найважливішою складовою успіху будь-якої компанії є наявність стабільних клієнтів – кредиторів та інвесторів, довіра яких базується на дотриманні таких правил: незмінно висока якість товарів та послуг за конкурентноспроможними цінами; гласність у взаємовідносинах із клієнтами і надання їм достовірної інформації про товари і послуги; урахування всіх аспектів обслуговування клієнтів, включаючи надійність послуг, дотримання термінів, оперативний розгляд скарг і активний збір відгуків клієнтів та реагування на них; довгострокові взаємовідносини із клієнтами і недопущення спекуляцій ринковою кон'юнктурою.

Взаємовідносини з акціонерами. Акціонери є власниками компанії, тому вони повинні мати можливість контролювати діяльність керівництва корпорації і брати участь у прийнятті ключових рішень. До раціональних

принципів корпоративного управління відносяться такі: юридичне закріплення в статуті компанії функцій і обов'язків керівних органів і акціонерів; гласність правил голосування, складу акціонерів; захист прав дрібних акціонерів за втрати вартості їх акцій; порядок забезпечення достовірності списку акціонерів; систематичний і відкритий зв'язок з акціонерами; отримання правил проведення зборів акціонерів та надання достатньої інформації щодо прийняття рішень; чіткий розподіл повноважень між керівними органами корпорації, тобто правлінням, спостережною радою і загальними зборами акціонерів.

Взаємовідносини з працівниками. Незважаючи на глибокі культурні і соціальні розходження між різними країнами в цьому питанні, є ряд основних принципів, яких дотримуються успішно діючі компанії у взаємовідносинах зі своїми працівниками: обов'язкове дотримання трудового законодавства; забезпечення необхідних норм охорони і гігієни праці; принцип найму, оплати праці і просування по службі працівників без будь-якої дискримінації; дотримання права працівників на участь у профспілковій діяльності; ефективні системи консультацій із працівниками щодо умов праці й інших питань, що безпосередньо пов'язані із робочим місцем; чітко сформульовані принципи оплати праці, пільг, просування по службі; турбота про добробут працівників у цілому.

Взаємовідносини з постачальниками. Справедливість і гласність у взаємовідносинах з постачальниками – істотно важливі елементи ефективної корпоративної практики, оскільки вони створюють умови для забезпечення надійності відносин з постачальниками. Тому компанії повинні: дотримуватися чітких і гласних принципів закупівель; суворо карати працівників, що беруть хабарі; уникати справ з постачальниками, котрі намагаються спрямувати процес закупівель у русло власних інтересів; суто підтримувати комерційні відносини з постачальниками, зокрема з тими, що пов'язані з компанією спільною власністю; прагнути оперативно оплачувати рахунки постачальників.

Взаємовідносини з громадськістю. Оскільки будь-яка компанія є невід'ємною частиною місцевості, де вона розташована, правильно побудовані відносини з громадськістю мають найважливіше значення. Компанії повинні: враховувати проблеми, що викликають

стурбованість у місцевого населення; консультиватися у разі потреби з місцевим населенням і з відповідними групами, що виражають інтереси громадськості; враховувати вплив своєї діяльності на навколишнє середовище і дотримуватися всіх діючих природоохоронних законів і норм; сплачувати всі податки; дотримуватися всіх обов'язкових норм законодавства; мати всі державні дозволи і ліцензії; вести справи з місцевими і центральними органами влади без неправомірних засобів впливу на прийняття адміністративних рішень [1].

Іншою організацією, яка також займається розробкою міжнародних стандартів з корпоративного управління, є Конфедерація європейських асоціацій акціонерів «Євроакціонери» (Брюссель). Головними цілями цієї організації є представлення інтересів акціонерів, фізичних осіб, у Європейському Союзі [4].

Зрозуміло, що повна реалізація наведених принципів корпоративного управління призведе до приведення моделі в ідеальний стан, який не досягнуто жодною країною. На наш погляд, модель має у своєму розвитку лише прямувати і наближатися до ідеального стану, який є оптимальною формою взаємодії учасників корпоративних відносин [5].

Щодо національної моделі, то підсумок даних засвідчив, що з 23 принципів управління реалізуються повністю 2 (9%), неповністю 11 (48 %) і не діють 10 (43 %) [6]. До числа останніх слід віднести: участь акціонерів у прийнятті рішень, прозора структура капіталу, ефективне функціонування ринків корпоративного контролю, однакове ставлення до власників акцій одного виду, участь зацікавлених осіб в управлінні корпорацією, доступ зацікавлених осіб до внутрішньокорпоративної інформації, висока якість та обґрунтованість інформації, щорічна перевірка аудитором, однакове ставлення ради до всіх акціонерів.

Висновки. Визначені міжнародні принципи корпоративного управління залишаються тільки бажаною метою, тому що законодавча база в самих різних країнах не забезпечує умов для використання набутого світового досвіду. Загалом для поліпшення інвестиційного клімату і подальшого зростання ефективності корпоративного управління необхідні відповідні регулятивні дії, які б сприяли втіленню міжнародної практики у юридичні, нормативні і бюджетно-податкові норми окремих країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волинський Г. Про якість корпоративного управління / Г. Волинський // Економіка України. – 2009. – № 1. – С. 42–49.
2. Супрун Н. Проблеми адаптації національної моделі корпоративного управління до екзогенних інституційних параметрів / Н. Супрун // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 1. – С. 17–25.
3. Тисленко А. Практика корпоративного управління в умовах кризи (досвід Росії) / А. Тисленко // Пропозиція. – 2009. – № 2. – С. 19–23.
4. Нашинець-Наумова А. Ю. Проблеми корпоративних відносин в Україні / А. Ю. Нашинець-Наумова // Економіка та держава. – 2008. – № 12. – С. 39–40.
5. Мороз О.В. Соціально-економічні аспекти ефективності корпоративного управління : монографія / О.В. Мороз, Н.П. Карачина. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2005. – 176 с.
6. Трохимчук В. В. Інститут економічної влади в системі корпоративних відносин / В. В. Трохимчук // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 12. – С. 50–58.